

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Theses Vniversae Theologiae Speculativæ, Sacramentalis,
& moralis**

Petrus <a Sancto Josepho>

Coloniæ, 1648

Liber I.

urn:nbn:de:hbz:466:1-42284

THESES
UNIVERSÆ
THEOLOGICÆ

Speculativæ, Sacramentalis, &
Moralis.

PARS TERTIA;

Continens summam accuratissimam Ideam
Theologiæ Moralis.

LIBER I.

DE LEGIBVS.

CAP. I. **L** Ex secundum suam essentiam, non tantum ad rationem, sed etiam ad voluntatem spectare videtur.

Ref. 1. Quod intellige de lege positiva, sive divina, sive humana, lex enim naturalis est independens ab actu libero voluntatis divinæ.

Ref. 2. De ratione legis est, ut ordinetur in bonum commune. Quod præsertim intelligi debet de lege positiva.

Imò etsi naturalis proximè tendat ad bonum particulare, ea ex consequenti respicit bonum commune, quod non nisi ex bonis particularium coalescit.

Illud est discrimen inter Regem, & Tyrannum, quod Rex subditorum bonum, Tyrannus verò proprium respicit.

Ref. 3. Non spectat ad quemlibet condere leges, sed tantum ad multitudinem, vel ad eum qui præest multitudini.

Unde leges à Platone conscriptæ, non habent propriè rationem & vim legum, nisi ab aliqua Reipublica approbata, & constituta sint.

Ref. 4. Promulgatio est de ratione, & essentia legis. Unde legem non promulgatam non teneris servare, etsi privatâ scientiâ cognoscas eam statutam esse.

Ut lex obliget, non est necesse quòd singulis personis in particulari sit promulgata, aut in singulis locis; sed sufficit, quòd omnibus generatim, & in locis celebrioribus proposita fuerit.

Lex naturalis promulgatur homini quoad habitum, in creatione, quoad actum verò, cum primùm ratione utitur.

Itaque lex potest definiri, Ordinatio rationis, ad bonum commune, ab eo qui curam communitatis habet, promulgata.

Ref. 5. Ad valorem legis canonicæ, aut civilis, acceptatio populi non est necessaria: adeoque peccant eam non servantes, quòd videant, eam nondum à populo acceptatam esse.

Si tamen talis non acceptatio tanto tempore duret, quantum requiritur ut desuetudo legitime præscripta censeatur, tunc fas est legi non obedire.

Ac præterea si lex statuta est nimis gravis, licet eam non observare, donec clarius constet de mente legislatoris, quæ quamprimum exploranda est.

CAP. II. *Ref. 1.* Lex æterna ponenda est in Deo. Ea tamen propriè non est lex, ut de lege hic agimus, defectu subditorum quibus ab æterno promulgari potuerit.

Distinguitur ab Idea, nam ratio divinæ sapientiæ, ut per eam cuncta creata sunt, est ars, vel Idea; ut autem omnia gubernat, & movet ad debitum finem, habet rationem legis.

Omnes

Omnes leges, inquantum participant de recta ratione, derivantur à lege æterna, cui subduntur quæcunque divinæ gubernationi subduntur: boni quidem perfectè, at mali imperfectè ex parte actionis, perfectè verò ex parte passionis.

Res. 2. In nobis ponenda est lex aliqua naturalis, quæ aliud nihil est quàm, iudicium, illud, seu dictamen rectæ rationis, quo iudicamus bonum esse prosequendum, & malum fugiendum.

Per intelligentiam assentimur primis principiis speculativis; per synderesin, practicis.

Ex illo principio practico, bonum est amplectendum, & malum fugiendum, multa alia deducuntur, sed quædam facilius, quàm alia.

Lex naturalis est eadem apud omnes, quoad sua principia communissima, non tamen quoad omnes conclusiones, saltem remotiores, ex iis deductas.

Unde multa præcepta naturalia à simplicioribus possunt inculpabiliter ignorari.

Res. 3. Lex naturæ mutari potest per additionem aliorum præceptorum legis divinæ, vel humanæ.

Non tamen per subtractionem, ita ut quod jam est de lege naturæ, de illa postea desinat esse.

Libertas, honorum proprietas, matrimonium clandestinum, aliæque huiusmodi sunt tantum de jure naturali concessivo, non præceptivo, adeoque mutatio in iis contingere potest.

Res. 4. Non potest Deus propriè dispensare in lege naturæ, faciendo scilicet, ut quis ad eam non teneatur, sub iisdem illis circumstantiis sub quibus tenebatur.

Exempla Abrahæ filium volentis occidere, Osee accedentis ad mulierem fornicariam, & Israëlitarum Ægyptios spoliantium, oppositum non suadent.

Tenemur ex jure naturæ servare votum, aut iuramentum non relaxatum: potest tamen summus Pontifex autoritate Dei illud relaxare, quo ipso cessat obligatio promissum servandi.

Lex

Lex naturalis, quoad principia communia, deleri non potest ex cordibus hominum, potest tamen, quoad conclusiones ex iis deductas, quæ sunt præcepta particularia.

CAP. III. *Ref. 1.* Conscientia est actus ille intellectus, quo iudicamus aliquid esse faciendum, aut non faciendum.

Unde distinguitur à synderesi, quæ est habitus quidam, quo cognoscimus prima principia practica.

Conscientia est multiplex, nimirum recta, erronea, dubia, probabilis, & scrupulosa.

Ref. 2. Peccatum est agere contra conscientiam errantem, quæ dicit aliquid agendum, aut non agendum esse.

Quando conscientia errat invincibiliter, tenetur homo facere quod ipsa dicit.

At quando errat vincibiliter, ea quidem, quando durat, obligat ne quis contra illam faciat, non tamen ut juxta illam operetur.

Qui ex errore invincibili putat se, sive hoc egerit, sive oppositum peccaturum, non peccat alterutram contradictionis partem, sequendo.

Ref. 3. Ille peccat, qui facit aliquid, practice dubitans esse peccatum; non tamen si dubium illius sit tantum speculativum.

Quando rem aliquam bona fide possidens, incipis dubitare, an tua sit, potes eam retinere, si præmissa sufficienti diligentia, non potes dubium vincere.

Non tamen teneris votum implere, si dubitas an votum emiseris; secus si constat te vovisse, & tantum dubitas an intentio vovendi adfuerit.

Nec teneris servare præceptum, de quo dubitas an latum fuerit, vel an ad talem materiam se extendat: secus si solum dubitas an satisfeceris.

Verum teneris obedire, quando dubitas, num
quod

quod jubet superior licitum sit, vel illius facultatem excedat.

Etsi in dubiis possimus sequi partem favorabiliorē, optimum tamen consilium est, tutiorem amplecti.

Ille est irregularis, qui dubitat, an sit reus homicidii; ut si dedit causam abortui, & dubitatur an foetus esset animatus.

Ref. 4. Ille non peccat qui sequitur opinionem probabilem, relicta probabiliori. Dicitur autem opinio probabilis, quæ firma aliqua ratione nititur.

Unde potest confessorius consilium dare, & absolvere, juxta opinionem probabilem, dimissa probabiliori quam ipse amplectitur.

Potest sacerdos, quoad licitum usum sacramentorum, sequi sententiam probabilem, relicta probabiliori.

At quando agitur de valore sacramenti, plerumque probabilibus dimissis, certa tantum adhiberi debent; maximè quando ministratur sacramentum ad salutem poenitentis necessarium.

Quando medicamenta solum probabilia, suppetunt, potest medicus illud usurpare quod probabile est, relicto probabiliori.

Dico, solum probabilia, nam si medicinæ certæ habetur copia, ea tantum adhiberi debet.

Quod si non habetur medicamentum certum aut probabile, nullaque sit spes de salute infirmi, probabile est licere tunc applicare medicamentum aliquod dubium.

Graviter tamen peccant medici, qui cum remedia probata & utilia suppetunt, ignota adhibent, ut eorum vim, agrorum periculo experiantur.

Potest judex sententiam ferre ex opinione probabili, relicta probabiliori; in praxi tamen tutius est judicare juxta sententiam probabiliorem, & ita consulendum arbitror.

Si tamen constat, probationes utrinque esse æquales, tam de facto, quàm ex jure, res de qua agitur est dividenda; aut, si dividi nequit partes inter se componenda.

Potest advocatus causam probabilem defendere contra probabiliorem: sicut licet clienti, ob probabilem rationem; jus suum coram iudice querere, aut tueri.

Res. 5. Licitum & laudabile est, agere contra scrupulum: id est, facere actum, quem probabiliter iudicas bonum, etsi ex mero scrupulo malus appareat.

Quando in jure dicitur, habentem scrupulum circa valorem matrimonii, non posse debitum petere, scrupuli nomine dubium intelligitur.

Scrupulis vexatus debet sui Superioris, aut Confessarii dictis omnino acquiescere.

Confessarius verò debet illud, præter alia scrupuloso inculcare, ut nihil credat esse peccatum mortale, nisi possit cum juramento affirmare, tale esse.

CAP. IV. Res. 1. Necessarium fuit ad directionem naturæ humanæ, habere legem divinam, præter naturalem & humanam.

Duplex est lex divina, vetus, & nova, quæ inter se non distinguuntur specie; sed tanquam perfectum, & imperfectum in eadem specie.

Res. 2. Lex vetus erat bona, & rationi consentanea, ut pote concupiscentiam reprimens, & peccata prohibens.

Cum autem dicitur, Deum dedisse Judæis legem non bonam, agitur de præceptis iniquis, quæ Deus permisit Judæis imponi, in pœnam peccatorum.

Usura, & libellus repudiï vel non fuerunt licita, sed tantum permissa, vel si erant licita, ut sic, non erant mala.

Res. 3. Lex vetus data est à Deo; ita ut idem sit author veteris, & novi testamenti, Christum promittens, & tribuens.

Lex

Lex antiqua data est Angelorum ministerio, nova autem per ipsum Deum hominem factum.

Lex vetus solis Judæis data fuit, ut specialiter sanctificarentur, & dicarentur cultui Dei: quare alias gentes non obligabat.

Ref. 4. Lex nova non distinguitur à veteri, quoad finem, sed quoad modum ducendi ad finem.

Omnes differentia quæ assignantur inter novam & antiquam legem, sumuntur secundum rationem perfecti & imperfecti.

Lex antiqua dicitur lex timoris, nova autem lex amoris, quod intellige, quoad statum, non quoad singulas personas.

Lex vetus per novam fuit completa, tam quoad finem, quæ est hominum justificatio, quam quoad præcepta, quorum veriore intelligentiam, tutioremque, ac perfectiorem observantiam Christus tradidit.

Lex nova virtualiter continetur in veteri, sicut arbor in semine, aut species in genere.

Lex vetus est multò gravior, nova si attendatur ad opera externa quæ præcepta erant: at si ratio habeatur interiorum actuum, non præcisè, sed ut cum fide & gratia conjuncti sunt, sic nova est longè suavior veteri.

CAP. V. *Ref. 1.* In veteri lege erant præcepta moralia, seu de actibus virtutum moralium, quibus homines fiebant boni.

Erant etiam in ea præcepta cæremonialia, id est de operationibus, seu cæremoniis externis, quibus Deus colendus erat.

Erant & præcepta judicialia, seu de modo quo justitia inter homines observanda erat.

Ref. 2. Præcepta omnia moralia pertinent ad legem naturæ, sed diversimodè: nam alia faciliùs, alia difficiliùs ex communibus principiis naturalibus cognoscuntur.

Ejusmodi præcepta reducuntur ad Decalogum,

no

non autem communia & per se nota, nec quæ non nisi per disciplinam sapientum, proveniunt à Deo ad populum.

Præcepta Decalogi convenienter enumerantur, quatenus per tria priora homo disponitur ut bene se habeat in ordine ad Deum; per septem reliqua in ordine ad homines.

Convenienter etiam ordinantur, quatenus graviora, sunt peccata contra Deum; quàm contra homines: & inter ista graviora, contra parentes, quàm contra alios.

Ref. 3. Cæremoniæ antiquæ legis convenienter dividuntur in sacrificia, sacramenta sacra, & observantias.

Omnes ejusmodi cæremoniæ habebant duplicem causam valde congruam, alteram literalem, alteram figuralem.

Ref. 4. Præcepta judicialia ad 4. capita reducuntur, juxta ordinem quem habent cives ad principem, inter se, cum extraneis, cum uxoribus, & filiis & servis.

Quatenus non inferuntur ex principiis naturæ, tanquam eorum conclusiones, differunt à moralibus, & conveniunt cum cæremonialibus.

Quatenus verò ordinantur ad convictum hominum inter se invicem, distinguuntur à cæremonialibus, quæ ad cultum Dei pertinent.

Christus morte sua nos liberavit à præceptis cæremonialibus, & judicialibus, non à moralibus: judicialia tamen possunt iterum institui; ut patet ex decimis.

Ref. 5. In lege nova sunt præcepta triplicis generis, nempe moralia; fidei, & sacramentorum, cum præferantur duntaxat sint ex nova ordinatione.

Lex nova sufficienter hominem ordinat non modo quoad actus exteriores, sed etiam quoad interiores, ut patet ex sermone Domini in monte.

Ref. 6. Modus aliquis virtutis, ut scilicet fiat scienter

ter

ter & liberè cadit sub præceptum, non autem ut fiat ex intentione satisfaciendi.

At non cadit sub præceptum, quod actus fiat firmiter, & immobiliter. Potest etiam satisfieri per opus ex circumstantia malum, dummodo sit bonum ex objecto.

Modus charitatis est in præcepto, quando divina lex præcepit actum dilectionis, at non quando aliquid aliud præcipitur.

CAP. VI. *Ref. 1.* Utile fuit aliquas leges ab hominibus constitui, quæ protectos, poenarum metu, à vitiis retraherent, & ad virtutem inducerent.

Ex præceptis naturalibus, ut ex principiis communibus, ratio humana procedit ad aliqua magis particulariter disponenda; & hæc particulares dispositiones dicuntur leges.

Ex ejusmodi principiis aliquid derivatur, vel per modum conclusionis, ut, neminem esse occidendum; vel per modum determinationis, ut quod aliquis tali poena afficiatur.

Ref. 2. In principibus Ecclesiasticis, & sæcularibus est vera potestas condendi leges.

Quando Deus prohibet ne quid addatur ad verba & præcepta ejus, id debet intelligi de additione repugnante ipsis præceptis divinis.

Christiana libertas novi testamenti non consistit in liberatione à præceptis humanis, sed in libertate à jugo peccati, & præceptorum ceremoniarum.

Ref. 3. Leges humanæ multa possunt præcipere, aut vetare, quæ lege naturali, aut divina non sunt præcepta, aut prohibita.

Quod intellige de iis legibus, quæ derivantur à naturali per modum determinationis duntaxat, non de iis quæ ab ea derivantur per modum conclusionis.

Ref. 4. Leges humanæ dividuntur vel juxta diversitatem laborantium pro bono communi, vel juxta

juxta diversa regimina, vel juxta materiam quam tractant.

Jus naturale dicitur, quod unicuique insitum est à natura, Civile quod à Principe, aut Republica constitutum est; jus vero gentium, quod consentaneè ad regulas rectæ rationis, communi omnium fere gentium usu, & consuetudine introductum est.

Res. 5. Lex humana non prohibet omnia vitia, sed tantum ea sine quorum prohibitione societas humana stare nequit.

At neque præcipit omnes virtutes, sed eas tantum quæ ad bonum commune ordinantur, vel mediatè, vel immediatè.

Res. 6. Lex humana sive civilis; sive Ecclesiastica non potest directè præcipere actus internos.

Quod sacerdos absolvat hominem à peccatis merè internis, id non est ex lege Ecclesiastica, sed ex jure divino.

Potest tamen lex humana indirectè præcipere actum internum, quando ille necessarius est ad externum, qui præcipitur.

Lex humana præcipiendo actum externum, censetur præcipere internum qui necessarius est, ut externus in esse morali constituatur.

CAP. VII. *Res. 1.* Lex omnis obligat in conscientia, vel ad culpam, vel ad pœnam. At consilium neutram obligationem imponit.

Regulæ & Constitutiones Regularium, quæ non obligant ad culpam, vel ad pœnam, non sunt propriæ leges, sed ordinationes quædam.

Res. 2. Tunc lex non obligat, quando fundatur in falsa præsumptione facti alicujus particularis.

Unde si per falsos testes cogaris solvere Titio quod ei non debes, potes compensatione uti.

Non tamen cooperaris peccato Titii solvendo, sicut nec peccato usurarii, solvendo ei usuras minimè debitas.

Lex obligat quando fundatur in præsumptione
periculi,

periculi, seu potentia quæ plerumque ad actum redu-
citur, etsi factum in particulari cesser.

Unde lex irritans matrimonia clandestina, exten-
ditur etiam ad matrimonium clam sine fraude con-
tractum.

Ref. 3. Lex obligat ad culpam mortalem, quando
concipitur verbis præceptivis; qualia sunt illa, præci-
pio, jubeo, impero, &c.

Quod extendendum videtur, etiam ad legem
præceptivam, quæ poenas decernit pro transgressio-
ribus.

At lex non ita obligat, quando fertur verbis indif-
ferentibus, qualia sunt illa, volumus, decernimus,
ordinamus, &c.

Ex eo quod gravis poena corporalis per legem
imponatur, non sequitur eam obligare sub mor-
tali.

Quando violanti legem imponitur gravis poena
spiritualis, ipso facto incurrenda, signum est eam
obligare sub mortali: secus si sit poena tantum impo-
nenda.

Ref. 4. Non potest legislator in materia ex se levi,
gravem obligationem imponere: nisi ea aliunde sit
gravis, ut interdum contingit, maxime in Religioni-
bus.

Potest tamen in materia gravi obligare tantum
sub veniali; esto poenitens gravem satisfactionem
in confessione impositam, sub mortali implere te-
neatur.

Ref. 5. Lex humana potest interdum obligare sub
periculo vitæ: v. c. ad bellandum quando bonum
commune id exigit.

Ut plurimum tamen lex humana non obligat cum
tanto periculo: etiam cum obligat sub peccato mor-
tali.

Carthusianus carens omni alio cibo, tenetur sub
peccato mortali, carnibus vesci: at si suppetant aliis
cibi, non tenetur in gravi aegritudine carnibus vesci.

Addo

Addo probabilius esse, Carthusianum in eo casu non posse licite carnibus vesci.

CAP. VIII. *Res. 1.* Legislatur non obligatur suis legibus, obligatione coactiva; obligatur tamen obligatione directiva.

Nisi quando lex non est accommodata statui Principis; ut cum prohibetur ne quis pretiosis vestibus utatur.

Legislatur legem suam non servans, non tam contra illam peccat quàm contra legem naturæ.

Unde etsi materia sit gravis, non peccat mortaliter eam violando, nisi sequatur grave scandalum, aliudvè incommodum notabile.

Res. 2. Infideles non baptizati, & pueri ante usum rationis, non obligantur legibus Ecclesiasticis.

Unde nec illi peccant comedendo carnes diebus jejunii, nec qui iis carnes comedendas porrigunt.

Infantes statim adepto rationis usu tenentur legibus Ecclesiasticis: nisi specialiter usque ad maturiorem ætatem dispensentur.

Res. 3. Peregrini tenentur servare leges speciales locorum per quæ transeunt, presertim eas quæ ad commodum aliquod temporale ejusmodi locorum destinantur.

A fortiori tenentur servare leges communes, etsi in eorum patria non vigeant. Unde non potest Castellanus transiens per Galliam, animalium intestinis vesci die sabbathi.

Majori ratione hæc habent locum in vagis, qui nullibi fixum habent domicilium.

Res. 4. Peregrini non tenentur servare leges suæ patriæ, quando sunt in locis, ubi non videntur.

Hinc non peccat Parisinus, non audiens Missam die sanctæ Genovefæ, in locis, ubi hoc festum non colitur.

Si die festo, antequam è tua parochia ex eas, ad
aliam

aliam ubi non est festum, celebretur missa, eam audire teneris.

At si sacrum nondum fit, non teneris expectare donec celebretur, ut illud audias.

Quando in tua parochia jejunatur, potes jejunium frangere, antequam exeas ad aliam ubi non jejunatur.

Et qui jejunans mane, in loco ubi non jejunatur, accedit postea ad locum ubi servatur jejunium, non tenetur reliqua diei parte jejunare.

Qui ob jam dicta non tenetur jejunare in locis ubi servatur jejunium, tenetur saltem ibi à carnibus abstinere.

Licitum est exire è loco in quo jejunatur, eo animo ut non jejunetur in alio, ubi jejunium non obligat.

CAP. IX. *Ref. 1.* Datur lex aliqua merè poenalis, quæ scilicet non obligat ad culpam, sed tantum ad poenam.

Ut homo poenam mereatur, non requiritur culpa strictè sumpta, prout est offensa Dei, sed sufficit culpa civilis & politica.

Ref. 2. Etsi lex poenalis non obliget in conscientia ad faciendum aliquid, sic tamen obligat ad poenam subeundam, quæ pro illius transgressione decernitur.

Reus tenetur interdum, sub peccato, poenam propria actione ad eam requisita, exequi: ut tendere ad locum exilii, solvere pecunias, &c.

At non tenetur, quando poenæ sunt graviores, ut cum damnatus est ad mortem, vel ad mutilationem: ejusmodi tamen poenas, justè ipsi inflictas, pati debet.

Damnatus ad venenum bibendum, non potest tali præcepto obtemperare. Qui verò damnatus est ad mortem fame perferendam, potest cibos oblatos acceptare aut respuere.

Ref. 3. Legem transgrediens, tenetur aliquando poenam

pœnam privativam subire, ante iudicis sententiam; ut patet dum quis aliquam censuram ipso facto contrahit.

Aliàs non tenetur, ut quando pœnæ privant jure quæsito. Unde Simoniaci non tenentur renunciare beneficiis antea legitimè obtentis, nisi post sententiam iudicis.

Ufus tamen invaluit, ut conjux incestuosus privetur jure petendi debitum, ante ullam declarationem iudicis.

Quando lex dicit, transgressorem teneri pœnam subire, ante aliam declarationem, hoc intellige de declaratione pœnæ, non de declaratione criminis.

Transgressor non tenetur, ante iudicis sententiam, eam pœnam subire, quæ ad sui executionem exigit actionem rei, vel alterius.

In pœna lata sententiæ expectari debet sententia iudicis, non ad pœnam imponendam, sed ad crimen declarandum, propter quod imposta est, secus in pœna sententiæ ferendæ.

Unde si pœna confiscationis bonorum ipso facto sit imposta, adveniente criminis declaratione restituendi sunt fructus percepti, ex quo tempore patrum fuit.

Res. 4. Iudex inferior tenetur iis qui legem transgrediuntur pœnam imponere.

Legislator tamen potest pœnam remittere transgressori, ex causa rationabili.

Ad iudicem spectat, eam pœnam imponere quæ in lege determinata est: quam tamen interdum ob circumstantias occurrentes augere, vel minuere potest.

Si pœna sit lata sententiæ, tenetur iudex declarare crimen fuisse commissum, propter quod talem pœnam quis meruit, & dare operam ut ea executioni mandetur.

Cp AP. X. Res. 1. Consuetudo habet vim legis, soletque

setque definiri, Jus quoddam moribus constitutum, quod pro lege suscipitur, quando deficit lex.

Consuetudo quæ est præter legem, novum jus constituit, sicut & illa quæ est contra legem humanam, non quæ contra naturalem, aut divinam.

Res. 2. Ut consuetudo habeat vim legis, debet versari circa materiam, de qua lex statui possit.

Et induci per actus liberos, sæpe repetitos per decennium non interruptum, eosque externos, & à majori parte Communitatis elicitos.

Requiritur etiam consensus saltem tacitus Principis, ita ut sciens novam consuetudinem introduci, non contradicat, cum commodè possit.

Res. 3. Primus effectus consuetudinis est inducere obligationem, tam ad culpam, quàm ad pœnam: & interdum ad solam pœnam.

Secundus, legem præcedentem abrogare, etiam irritantem, imò & ex causa rationabili, prohibentem contrariam consuetudinem.

Tertius, inducere legem irritantem: unde per illam: sicut abrogari, ita & induci possunt impedimenta matrimonium irritantia.

Quartus, legem interpretari, quod minus est quàm abrogare, vel inducere. Unde consuetudo dicitur optima legum interpretes.

Res. 4. Consuetudo abrogari potest per sequentem legem. Unde per Trid. abrogata est consuetudo illa, qua simplex sacerdos poterat sibi in confessarium eligere quem volebat.

Per legem universalem abrogatur tantùm consuetudo universalis, non autem specialis alicujus loci, nisi utcunque declaretur.

Neque etiam per legem particularem, latam à Principe universali, derogatur per se loquendo, consuetudini particulari.

Secus si talis lex procedat à superiore particulari. Unde lex ab Episcopo lata, opposi-

tam consuetudinem in illius dioecesi receptam tollit.

Potest etiam consuetudo abrogari per oppositam consuetudinem, ad quod decennium sufficit.

Qui novam introducunt consuetudinem, contrariam legi, aut consuetudini receptæ, peccant per se loquendo, quandiu sufficiens præscriptio deficit.

CAP. XI. *Res. 1.* Dispensatio propriè hic sumitur pro juris relaxatione, seu pro exemptione ab obligatione legis.

Unde dispensatio differt à legis interpretatione, quod hæc est opus scientiæ, & prudentiæ, illa verò jurisdictionis.

Differt à simplici permissione, quod hæc non tollit obligationem legis; quo fit ut peccat, cui contra legem agere permittitur.

Est etiam discrimen inter abrogationem, derogationem, & dispensationem, quod abrogatio totam legem pro omnibus, derogatio verò partem duntaxat tollit; at dispensatio tollit tantum hic & nunc pro tali persona.

Res. 2. Potest legislator humanus dispensare in suis Legibus, nec tantum illius superior, sed etiam successor si sit æqualis.

Quod procedit etsi lex juramento, vel à superiore sit confirmata; nisi superior novam obligandi vim ei iniicere intenderit.

Non potest inferior dispensare in lege superioris, etsi hic non sibi expressè dispensationem reservaverit.

Unde hæc potestas differt à potestate absolvendi à censuris, quæ censetur data inferiori, quando non reservatur.

Potest tamen inferior dispensare, ex consuetudine præscripta, in re levi, in casibus sæpe accidentibus, & cum necessitas urget, nec superior commode adiri potest.

Quan-

Ref. 3. Quando inferior dispensat in lege superioris, ut valeat dispensatio, legitima causa requiritur.

At superior validè sine causa rationabili dispensat, peccat tamen venialiter ita dispensans. Imò & mortaliter, si hinc grave oriatur scandalum.

Inferior peccat mortaliter, in lege superioris sine justa causa dispensando: potest tamen bona fides eum excusare.

Tenetur superior dispensationem concedere, quando constat eam in bonum communitatis, vel alicujus particularis notabiliter cessuram.

Quando dispensatio non est debita, potest legislator eam concedere sub aliquo onere: non autem quando tenetur eam dare.

Imo de factò, inferiores eodem modo dispensant: ut patet dum Episcopus cum onere dispensat quoad observationem festorum, aut jejuniorum.

Ref. 4. Tunc nulla est dispensatio, quando tacetur aliquid in petitione, quod secundum jura, aut consuetudinem exprimi debet.

Unde concessio beneficii censetur irrita, quando impetrans non declarat, se aliud quantumvis exiguum habere.

Quod verum est etiam si quod tacetur tale sit, ut eo detecto superior dispensationem æquè esset concessurus.

Item etsi ignoranter, quod dicendum est, taceas, quò fit ut non valeat dispensatio, si procurator tuus, te inscio, quæ dicenda sunt, reticet.

Taciturnitas veri, per se loquendo, invalidat dispensationem, quando tacetur aliquid ad rem pertinens, quo agnito superior non dispensasset, secus si dispensasset quidem, sed non tam facile.

At, si quod tacetur non spectat ad materiam

dispensationis, valet dispensatio, etsi eo cognito superior non esset concessurus.

Quare ad valorem dispensationis, non opus est ut petens declaret, eam aliàs sibi esse negatam, vel similem sibi fuisse concessam.

Excipe, nisi id cedat in præjudicium tertii, vel aliter superior non possit intelligere quantitatem gratiæ quam concedit.

Valet tamen secunda dispensatio in voto castitatis, etsi non memineris primæ, si eadem causa petendi adhuc perseverat.

Res. 5. Expressio falsi irritat dispensationem, quando est causa finalis, & non tantum impulsiva illius concedenda.

In dubio, an causa falsò expressa sit finalis, an tantum impulsiva, præsumendum est eam esse impulsivam.

Dispensatio valet, quando erratur circa nomen personæ, pro qua dispensatio petitur: nisi dispensans ex falso nomine intelligat aliquem sibi notum.

Non valet autem quando erratur in persona, quæ designatur, ad expediendum rescriptum.

Res. 6. Ille qui demandatur executio dispensationis, debet in primis esse Doctor in Theologia, aut iure canonico.

Requiritur secundò, ut si approbatus ab Ordinario, ad confessiones audiendas, idque respectu petentis executionem dispensationis, si absolutione indigeat.

Tertiò, ut non dispenset nisi cognita causa petendæ dispensationis, de qua fit mentio in rescripto.

Quartò, ut audiat confessionem pœnitentis: quando culpabiliter mutavit propositum.

Quintò, ut dispensando ea opera imponat, quæ in Bulla sunt determinata.

Sextò, ut non dispenset in matrimonio contrahendo,

hendo, nisi impedimentum affinitatis ex copula fornicaria contractum occultum sit.

Septimò, ut conjugem ignarum impedimenti, certiozem faciat nullitatis matrimonii, eosque ante executionem dispensationis separari curet, si comòde fieri potest.

Octavo, ut post collatam dispensationem litteras dilaniet, neque eas parti restituat.

CAP. XII. *Res. 1.* Obligatio legis cessat cessante causa illius finali & adæquata; idque aut simpliciter, aut tantum pro aliquo tempore, juxta cessationem causæ.

Ad cessationem legis requiritur, ut causa illius totalis cesset respectu communitatis.

Et tunc qui ex communitate advertunt causam cessasse, possunt contra legem agere, non autem alii.

Res. 2. Lex potest abrogari, vel præcisè tollendo obligationem illius, vel statuendo legem contrariam; & prior modus valet, sine causa, non posterior.

Quovis ex istis modis fiat legis abrogatio, ut ea valeat, requiritur illius promulgatio.

Princeps validè abrogat leges quæ sunt juris communis etsi earum mentionem non faciat: at non eas quæ sunt extra jus commune.

Debet tamen superior abrogando legem, illius mentionem facere, si juraverat se ei non derogaturum.

Res. 3. Duplex tradi solet legum interpretatio, alia authentica, alia doctrinalis.

Ille tantum potest legem authenticè interpretari, qui potest eam statuere.

Sacra Congregatio Cardinalium, ex commissione Sedis Apostolicæ, authenticè interpretatur quæ in Concilio Trid. statuta sunt.

Lex non obligat in iis casibus qui per Epiikeiam

in ea non censentur comprehensi, etsi verba aliud sonare videantur.

Potes sequi sententiam probabilem, quæ te à legis obligatione liberat, at in dubio, consulendus superior, aut si non potes, liber manes.

Lex debet explicari juxta proprietatem verborum nisi ex proprio sensu sequeretur aliquod inconueniens.

Res. 4. Lex favorabilis debet explicari juxta proprietatem verborum, non modo naturalem, sed etiam civilem. Unde nomine filii intelligitur etiam adoptivus.

At in lege præceptiva, aut pœnali communis verborum sensus sequendus est, illiusque mitior interpretatio.

Lex non est extendenda, ob similitudinem rationis, ad casum in ea non comprehensum.

Quod non tantum in lege pœnali, sed etiam in favorabili locum habet.

Nec tantum in casu, in quo aliqua dissimilitudo reperitur, sed etiam in plane simili.

Excipe 1. correlativa 2. æquiparata 3. subordinata. Nam quod ad illa spectat, dispositum in uno censetur dispositum in alio.

Debet tamen iudex, quando propria lex deficit, sententiam ferre juxta id quod in simili casu statutum est.

LIBER II.

DE PECCATIS.

CAP. I. **E**tsi ad moralitatem actus requiratur libertas, id tamen quo actus constituitur formaliter moralis, seu in genere moris, non est libertas.

Quod actus sit moralis, id habet per ordinem ad ob-